

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Alþingi
Erindi nr. P 140/186
komudagur 15.11.2011

Reykjavík, 15. nóvember 2011.

Umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands (MRSÍ) um frumvarp til laga um breyting á lögum um íslenskan ríkisborgararétt, 42. mál, (veiting ríkisborgararéttar):

Með framangreindu frumvarpi er lagt til að heimild Alþingis til veitingar ríkisborgararéttar með lögum verði felld niður og að það verði einungis á hendi innanríkisráðherra að veita ríkisborgararétt að uppfylltum skilyrðum laga nr. 100/1952, um ríkisborgararétt.

Mannréttindaskrifstofan leggst eindregið gegn frumvarpi þessu að óbreyttum skilyrðum laga um ríkisborgararétt. Til skýringar þeirri afstöðu skulu rakin eftirfarandi dæmi:

1. Samkvæmt 1. fl. 1. mgr. 9. gr. laganna er það skilyrði fyrir veitingu íslensks ríkisborgararéttar að umsækjandi um ríkisborgararétt hafi sannað með fullnægjandi hætti hver hann sé.

Í athugasemdum með framangreindu ákvæði segir að taka þurfi tillit til flóttamanna og annarra þeirra sem ómögulegt sé að sanni deili á sér með hefðbundnum hætti við beitingu ákvæðisins. Til greina geti komið að fingraför og myndir séu notaðar til þessa, þ.e. þegar vegabréfi, fæðingarvottorði og öðrum skilríkjum sé ekki til að dreifa.

MRSÍ bendir á að hér á Íslandi dvelja einstaklingar sem hvorki hafa getað gert grein fyrir sér með hefðbundnum hætti, né með öðru móti. Í ljósi þessa telur MRSÍ að í þeim tilvikum eigi einstaklingar, sem þó hafa leitast við að sanna hverjir þeir eru og unnið með yfirvöldum í því skyni, enga von um að öðlast íslenskan ríkisborgararétt, jafnvel þrátt fyrir ríkisfangsleysi, ef heimild Alþingis til veitingar ríkisborgararéttar verður felld úr gildi.

2. Í 3. tl. 1. mgr. 9. gr. laganna er mælt fyrir um að umsækjandi um ríkisborgararétt skuli hafa staðist próf í íslensku samkvæmt kröfum sem dómsmálaráðherra setur í reglugerð. Þar segir enn fremur að í reglugerð skuli jafnframt kveðið á um undanþágur frá þessu skilyrði fyrir þá sem telja verði ósanngjarnt að gera þessar kröfur til.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

Í athugasemdum með framangreindu ákvæði segir að einkum hljóti að koma til greina að undanþiggja þá skilyrði um íslenskukunnáttu, sem flust hafi til landsins eftir miðjan aldur auk þeirra sem búi við einhverja fötlun sem geri þessa kröfu óraunhæfa.

Þrátt fyrir ofangreinda undanþáguheimild er MRSÍ kunnugt um tilvik þar sem einstaklingi með málgalla var sýnjað um undanþágu frá prófi í íslensku og féll viðkomandi tvisvar á slíku prófi. Þessi einstaklingur óskaði eftir því að Alþingi tæki umsókn sína um ríkisborgararétt til umfjöllunar og var honum í kjölfarið veitt undanþága. Ef heimild Alþingis hefði ekki komið til hefði umræddur einstaklingur aldrei haft möguleika á að fá íslenskan ríkisborgararétt því vandamálið var ekki vankunnáttu í íslensku heldur málgalli sem olli því að erfitt var að skilja mál hans óháð því hvaða tungumál hann talaði. Enn fremur telur MRSÍ að ekki hafi verið tekið nægt tillit til þeirra sem koma frá gerólíku málsvæði sem og þeirra sem hvorki eru læsir eða skrifandi á eigið tungumál en hvorir tveggja eiga erfitt um vik við íslenskunámið.

3. Hvað varðar 4. tl. 1. mgr. 9. gr. laganna skal á það skal bent að nokkuð er um það að til framkvæmdastjóra MRSÍ, sem starfar að hluta til að lögfræðiráðgjöf fyrir innflytjendur, leiti einstaklingar sem gert hefur verið að greiða skatta sína að nýju. Ástæða þessa er sú að vinnuveitandi þeirra hefur ekki skilað staðgreiðslu til ríkissjóðs, þó hún hafi verið dregin af launamanninum. Oft hafa þessir einstaklingar glatað launaseðlum sínum eða aldrei fengið þá í hendur og er þeim því ómögulegt að sanna að þeim beri ekki að tvígreiða staðgreiðslu. Eins og gefur að skilja er líklegt að láglaunamaður lendi í fjárhagserfiðleikum vegna ófyrirsjáanlegra útgjalda sem þessara.

Annað dæmi og alvarlegra varðar konur sem lent hafa í fjárhagserfiðleikum vegna skattskulda eiginmanna sinna. Til framkvæmdastjóra MRSÍ hafa oft leitað erlendar konur sem alltaf hafa unnið sem launamenn og borgað skatta, en dregið er af launum þeirra og sæta þær jafnvel fjárnámi vegna skattskulda eiginmannanna. Samábyrgð hjóna á sköttum hvors annars er dæmi um lagaákvæði sem nánast eingöngu kemur niður á konum, lágtekjueinstaklingurinn lendir í því að greiða skatta hins hálaunaðri, sem oft og tíðum vinnur sjálfstætt og hirðir ekki um skattskyldu sína, meðan sá sem allt lendir á stendur við sitt. Telur MRSÍ ekki sanngjarn að konur í þessari stöðu hafi ekki möguleika á að fá íslenskan ríkisborgararétt, sem mun verða raunin verði heimild Alþingis til veitingar ríkisborgararéttar felld niður.

Einnig skal bent á að einstaklingar hafa lent í fjárhagsvanda og jafnvel á vanskilaskrá vegna þess að þeir hafa tekið á sig ábyrgð á lánum án þess að gera sér grein fyrir þýðingu slíkrar ábyrgðar og réttaráhrifum. Þá eru dæmi þess að einstaklingar hafi, án þess að vita það, verið skrifadír fyrir eignum, t.d. bílum, en vanskil á greiðslum, t.d. kaupleigu, hafa leitt til þess að einstaklingarnir lentu í fjárhagsvanda. Þá má nefna eitt tilvik þar sem fyrirtæki leigði húsnæði í nafni eins starfsmanna sinna, sem bjó þar um tíma ásamt fleiri starfsmönnum. Löngu eftir að starfsmaðurinn yfirgaf húsnæðið, óvitandi um að hann væri skráður sem leigutaki, bárust rukkanir frá orku- og símafyrirtækjum m.a. og lenti starfsmaðurinn á vanskilaskrá vegna þessa.

4. Hvað viðvíkur skilyrðum 5. tl. 1. mgr. 9. gr., að virtum athugasemdum með ákvæðinu, telur MRSÍ hættu á að einstæðar mæður og konur í skilnaðarferli, þegar eiginmenn virða ekki framfærsluskyldu sína o.s.frv., fái ekki ríkisborgararétt fyrr en mun seinna en ef þær gætu vísað umsókn sinni til Alþingis til umfjöllunar með tilliti til sanngirnissástæðna.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTRE

5. Loks skal getið 1. tl. 1. mgr. 9. gr. laganna en þar er gert að skilyrði fyrir veitingu ríkisborgararéttar að umsækjandi hafi ekki, hérlendis eða erlendis, sætt sektum eða fangelsisrefsingu eða eigi ólokið máli í refsivörslukerfinu. Frá þessu má þó víkja að liðnum fresti sem hér greinir, **enda sé ekki um að ræða endurtekin brot**. MRSÍ er kunnugt um nokkuð mörg tilvik þar sem umsækjendur hafa oftast en einu sinni brotið gegn umferðarlögum og er þar með girt fyrir möguleika þeirra á að öðlast íslenskan ríkisborgararétt með stjórnvaldsákvörðun, þar sem um endurtekin brot er að ræða. Í slíkum tilvikum hafa einstaklingar átt þann möguleika að vísa umsókn sinni til Alþingis, sem veitt hefur undanþágu ef ástæða er talin til.

Í framangreindum tilvikum gætu viðkomandi einstaklingar vísað umsóknum sínum til umfjöllunar Alþingis, í samræmi við þá meginreglu sem hér gildir, að Alþingi eigi síðasta orðið í ákvörðunum um ríkisborgararétt. Verði gerð breyting þar á telur MRSÍ nauðsyn bera til að breyta skilyrðum laga nr. 100/1952, um íslenskan ríkisborgararétt, svo einstaklingar sem líkt er ástatt fyrir og rakið hefur verið hér að framan eigi möguleika á veitingu íslensks ríkisborgararéttar. Rétt er að benda á að Evrópunefndin gegn kynþáttafordómum (ECRI) hefur lagt mikla áherslu á það við aðildarríki Evrópuráðsins að þau auðveldi innflytjendum að fá ríkisborgararétt til að auðvelda þeim þátttöku í stjórnmálalífi búseturíkisins og til að auka þeim öryggi, eins og t.d. að þurfa ekki að óttast brottvísun úr viðkomandi ríki.

Að lokum er heitið stjórnvöld að gerast aðilar að samningum Sameinuðu þjóðanna um ríkisfangslausu; samningi um að draga úr ríkisfangsleysi [Convention on the Reduction of Statelessness] sem samþykktur var 30. ágúst 1961 og samningi um réttarstöðu fólks án ríkisfangs [Convention on the Status of Stateless Persons], sem samþykktur var 28. september 1954.

Virðingarfyllt,

f. h. MRSÍ
Margrét Steinarsdóttir
framkvæmdastjóri